

צורי אחסה בו יעזרני בפר' כי תבוא

כו. (א) והיה כי תבוא. כאשר תבוא. וירשת ויגור בה. מגיד שלא נתחייבו בכורים אלא לאחר ירושה וישיבה.¹

(ב) מראשית. ולא כל ראשי², אפי' אשכול א' או גרגר א'³, מראשי מאותו שביכר ראשונה. והוא ששני' כיצד מפרישי' בכורים אדם יורד לתוך שדהו ורואה אשכול שבכר, תאנה שבכרה רמון שביכר, כורך עליה גמי ואומ' הרי אלו בכורי⁴. ד"א מראשית כל פרי האדמ', לא מכל הפירות אלא מן המשובח שבפירות מוז' המינים בלבד, נאמ' כאן מארצך ונאמ' להלן ארץ חטת ושעורה⁵, מה להלן מוז' המינים, אף כאן⁶, והוא ששני' אין מביאין בכורים אלא מוז' המינים, לא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים⁷. פרי האדמה. פרי אתה מביא ואי אתה מביא יין ושמן⁸, והוא ששנינו, יוסף הכהן הביא בכוריו יין ושמן ולא קיבלו הימנה⁹. מארצך. ולהלן ה"א ראשית בכורי אדמתך¹⁰, פרט לאריסים ולחכירות ולסקריקון ולגזול¹¹. וכן שני¹². נותן לך. פרט לנוטע בתוך שלו ומבריק בשל אחרי' בין רשות היחיד ובין רשות הרבים, וכן המבריק משל אחרים לתוך שלו, והנוטע אילן סמוך לשדה חבירו שאינו מביאין¹³, וכן נאמ' להלן ראשית בכורי אדמתך¹⁵, עד שיהו כל

1 קידושין לו: 2 כ"כ בספרי, פי' רצו. עי' מנחות פד:

3 בספרי שם: "אפילו אשכול אחד ואפילו גרונרות אחת". ולק"ט גרס: "אפילו גרגיר אחד". וכן נוסחתנו. עי' ירושלמי בכורים פ"ג ה"א.

4 בכורים, פ"ג מ"א. "קשרו בגמי". רבינו גורס, "כורך עליה גמי". וכ"כ רש"י: כורך עליה גמי לסמן. השווה תנחומא. 5 דברים ה, ח. 6 ספרי שם.

7 בכורים, פ"א מ"ג. "אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינים לא מתמרים שבהרים ולא מפרות שבעמקים". רבינו גורס, "אלא" משבעת המינים. עי' לשון ירושלמי שם פ"א ה"ג. וכ"ה לשון הרמב"ם הל' ביכורים פ"ב ה"ב. 8 ספרי שם.

9 חלה, פ"ד מ"א. "יוסף הכהן הביא בכורי יין ושמן ולא קבלו ממנו". שמות כג, יט.

11 בספרי שם: "האדמה פרט לאריסים ולחכירות ולסקריקון ולגזול שאין מביאים משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך". ובמשנה בכורים פ"א מ"ב: האריסין והחכורות והסקריקון והגזול אין מביאין מאותו הטעם משום שנא' ראשית בכורי אדמתך. ואילו במכילתא משפטים פ"כ עמ' 335 דרשינן, "אשר תביא מארצך להוציא אריסין וחכורות והגזול והסקריקון. ובחולין (קלו א), "מארצך" דרשינן למעוטי חוצה לארץ. (ראה רש"י ד"ה ארצך). ומלשון רבינו משמע שדורש מארצך ומאדמתך דרשה אחת — למעוטי אריסים וכו' וצ"ע.

12 בכורים, שם.

13 ספרי שם: אשר ד' אלקיך נותן לך: "פרט לנוטע בתוך שלו ומבריק בתוך של יחיד או בתוך של רבים, והמבריק מתוך של רבים או מתוך של יחיד לתוך שלו, והנוטע בתוך שלו והמבריק בתוך שלו ודרך הרבים ודרך היחיד באמצע, הרי זה אינו מביא וכו' משום שנאמר ביכורי אדמתך עד שיהיו כל הגדולים מאדמתך". וכ"ה במשנה שם פ"א מ"א בשנוי. השווה לשון לק"ט. 15 שמות כג, יט.

הגדולים משלך, והוא ששני' אלו שאינן מביאין הנוטע בתוך שלו והמבריק בתוך של יחיד או בתוך של רבים, או המבריק מתוך של יחיד או של רבים לתוך שלו¹⁶, ושמדת בטנא. מלמד שטעונין כלי¹⁷, והוא ששני' העשירים מביאין ביכוריהן בקלתות של כסף ושל זהב והעניים בסלי נשרים ושל ערבה קלופה¹⁸, והלכת אל המקו'. מלמד שצריכי' להביאן לבית המקדש. אשר יבחר. זו שילה ובית העולמי¹⁹, אבל לא בנוב וגבעון²⁰, וכן נאמ' למעלה והבאתם שמה וכו' עד ותרומת ידך²¹.

(ג) הגדתי היום. כלומ' בענין זה אני מודיע לפני המקו' שודאי באתי וירשתי את הארץ שנתת לנו והבאתי לו בכורי' הימנה²², וכן "הגדת(י) היום כי אין לך שרים"²³ דדוד, "הגדת(י) היום כי עשית טובה"²⁴ דשאל, והוא הוזה המדבר בלשון עבר, ומשל המקרא הוא. היום. בלבד, ולא תמול והיום, למדנו שאין קורא פעמים בשנה אלא פעם א'²⁵, והוא ששנו רבו' שאין אדם קורא פעמים בשנה²⁶. אשר נשבע ה' לאבותי'. פרט לגרים²⁷, לתת לנו. פרט לעבדי' שמביאין ואינן קורין²⁸, והוא ששני' אלו מביאין ואינן קורין הגר הפוטרופוס העבד והשליח והאשה וטומטום ואנדרוגינס²⁹.

(ד) הטנא מידך. מלמד שטעונין תנופה³⁰ שנ' כאן יד ונאמ' להלן בצו³¹ ידיו

16 בכורים, שם. ראה הערה 13.

17 לק"ט. ובספרי, פי' רצח גרס: שטעונים, "כלים". ראה תוספתא בכורים פ"ב.

18 בכורים, פ"ג מ"ח. וגרסינן התם: "בסלי נצרים" וכצ"ל. 19 ספרי שם.

20 בזבחים קיט, א: "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה מנוחה זה שילה ונחלה זה בית עולמים", ובביאור הרא"ם (על לק"ט) כתב ולמעוטי נוב וגבעון. עי' ברמב"ן על הפרשה שנסתפק בזה אם בנוב וגבעון הביאו בכורים. וכתב: "ואולי ממה שכתוב ראשית בכורי אדמתך תביא בית ד' אלקיך לא קרבו באהל ובמשכן אלא בשילה שהיה שם בית אבנים ובית עולמים". עיין זבחים קיב, ב במשנה. ועי' תוס' ישנים יומא מד, א ד"ה שילה.

21 דברים יב, ו — יו. בפסוק ט' שם כתוב כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, אל המנוחה זו שילה, הנחלה זו ירושלם. כדדרשינן בזבחים שם. ובפסוק יז שם כתוב, "תרומת ידך" ודרשינן במכות יז. אלו הבכורים. וזו היא כונת רבינו שרק בשילה ובית עולמים הביאו בכורים, ראה פסוק יח שם.

22 השווה אבן עזרא שאומר: הגדתי: "או הוא כדמות הודיה שהשם השלים שבועתו והעד הפרי". והרמב"ן כתב: "בפרי הזה שהבאתי הגדתי והודיתי לשם אלהיך שהביאני לארץ אשר נשבע לאבותינו לתת לנו. והנה השם מקיים דבריו, ואני מודה ומשבח לשמו וטעם הגדתי, כמו ספרתי". 23 שמואל-ב יט, ז.

24 שמואל-א כד, יח. ובמקרא כתוב: ואתה הגדת היום את אשר עשיתה אתי טוב.

25 כ"כ בספר, פ רצט. ע' רושלמי בכורים פ"א ה"ז.

26 תוספתא בכורים פ"א.

27 ספרי שם. ובירושלמי בכורים פ"א ה"ד איתא שגר מביא וקורא: "תני בשם ר' יהודה גר מביא וקורא מה טעם כי אב המון גויים נתתיך וכו' ריב"ל אומר הלכה כר"י. אתא עובדה קמיה דר' אבוהו והורה כר' יהודה". וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מהל' בכורים ה"ג. עי' תוס' ב"ב פא. ד"ה למעוטי, מחלוקת ר"י ורבינו תם. ועיין בחידושי הרמב"ן שם ובעלי התוס' בהדר זקנים.

28 בספרי שם: לתת לנו: "פרט לעבדים". עי' הגהות הגר"א שם.

29 בכורים, פ"א מ"ה.

30 כ"כ בספרי, פי' ש'. מידך: "מלמד שטעונין תנופה דברי ר' אליעזר בן יעקב". (גירסת